

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

УДК 323.3.38

ЛЯШЕНКО

Тетяна Михайлівна

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФАКТОР ПОЛІТИЧНОЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути і процеси

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 1998

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень НАН України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Пахарєв Анатолій Дмитрович, старший науковий співробітник
Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН
України

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Щедрова Галина Петрівна, завідувач кафедру політології
Східноукраїнського державного університету

кандидат політичних наук
Безверхий Валентин Борисович, консультант-експерт Служби
безпеки України

Провідна організація: Українська Академія державного управління при
Президентіві України, кафедра політології

Захист відбудеться “12” січня 1999 року о “14” годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.181.01 по захисту дисертацій в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень НАН України за адресою: 252011, м.Київ, вул.Кутузова, 8, зал засідань вченої ради (к.202).

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (вул.Кутузова, 8, кім.218).

Автореферат розіслано “13” листопада 1998 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат історичних наук

Ю.А.Левенець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Перехід від авторитарного командно-адміністративного режиму до демократичної держави, яка засновується на пріоритетах якнайширшої реалізації політичних та економічних прав і свобод громадян, виявився далеко не таким простим, як на це можна було сподіватись від початку.

Українські завдання відтворення системи демократичних політико-економічних відносин, формування механізмів узгодження суспільних інтересів, що спроможні гарантувати еволюційний розвиток держави, запобігати масштабним внутрішнім потрясінням і забезпечувати соціальний мир, визначають **актуальність даного дослідження**.

Сьогодні вже аксіоматичним є твердження, що індустріальна та постіндустріальна демократія неможливі без "соціалізації" держави, надання їй функцій соціального регулятора - так званого welfare state. Можна констатувати, що сучасні демократичні країни, з певною часовою різницею, проте всі без винятку прийшли до необхідності інституалізації механізмів забезпечення соціального миру. Подібна політика утверджувалась у вигляді різних форм, моделей відповідно до умов та потреб кожного суспільства, отримавши загальне визначення політики соціального партнерства.

Для сучасної України саме тільки подолання економічного відставання від високорозвинених держав Європи та світу не може бути самоціллю. Без побудови цілісної системи соціального співробітництва інформаційно-технологічний розвиток невідворотно обернеться соціальною, а відтак і політичною нестабільністю. Тим складнішим є уникнути подібної небезпеки у країні, де протягом десятиліть орієнтиром суспільного розвитку вважалась класова боротьба. Тому беззастережним вбачається визначення соціальної політики як "складової частини ідеології державного будівництва, яка націлена на забезпечення прав і свобод людини, інтеграцію суспільства навколо національної ідеї, відтворення соціальних цінностей, соціальне партнерство, розвиток демократичних інститутів самоврядування"¹.

Разом з тим особливістю соціально-економічної кризи в Україні є парадоксальна ситуація, за якої більше половини населення охоплено різними видами соціальної допомоги. З іншого боку, велетенські потреби соціального сектору не дозволяють якісно зменшити податковий тиск на підприємства без ризику посилити соціальну напругу у

¹ Про Основні напрями соціальної політики на 1997-2000 роки: Указ Президента України

таких масштабах, що можуть становити серйозну загрозу для держави та розвитку демократичних інституцій.

Вихід з цього замкненого кола, що утворився внаслідок поєднання компонентів патерналістської соціальної системи радянського зразка з новими умовами економічної діяльності, можливий тільки за докорінного реформування соціально-трудових відносин, створення та розвитку системи соціального партнерства.

Подібний перехід, що є нагальним завданням для подолання соціально-економічної кризи, гарантування політичної стабілізації при зміцненні засад демократії, потребує створення науково обгрунтованого бачення передумов, сучасного стану та мети соціально-економічного розвитку, ролі та завдань державних інституцій, функцій і особливостей діяльності інституалізованих груп інтересів – професійних спілок та організацій підприємців, які значною мірою виступають учасниками політичних процесів, - в контексті побудови соціальної держави в Україні.

Стан наукової розробки проблеми. Концепція соціального партнерства в її сучасному розумінні бере свій початок у працях філософів та суспільних діячів кінця XIX - початку XX століть: Ле Пле, Дж.Мілля, Ж.-Б.Сея, Л.Дюгі, Е.Фрізе². Дослідження та розвиток їх думок призвели до поширення ідеї про мирне співіснування праці і капіталу, яка пройшла багато стадій, трансформувалася залежно від соціально-економічних та політичних умов країни і з часом оформилась у чітку доктрину соціального партнерства, основоположні принципи якої пізніше було викладено у працях таких вчених, як Л.Ерхард, А.Мюллер-Армак, Г.Бласко, С. ван Паридон, А.Кайзер, Р.Румпель, В.Албеда³.

Концепція соціального партнерства в західних країнах невід'ємно пов'язана з ідеями трансформації капіталізму в індустріальне суспільство та теорією промислової демократії,

від 18 жовтня 1997 року, № 1166/97 // Урядовий кур'єр. – 1997. – 19 жовт. – п.І.1.

² Победоносцев К. Ле Пле. - 1893. - 40 с.; Марков И.Г. Ж.-Б.Сэй: Его жизнь, деятельность и учение. - М., Л., 1929. - 58 с.; Милль Дж. Основания политической экономии с некоторыми из их применений к общественной философии. - СПб, 1895. - 342 с.; Дюги Л. Социальное право, индивидуальное право и преобразование государства. - М., 1909. - 100с.; Фреезе Г. Участие рабочих в прибылях предприятия. СПб, 1906. - 78 с.

³ Эрхард Л. Полвека размышлений. - М., 1993. - 150 с.; Бласко Г. Економічне диво чи економічна загадка? Соціальне ринкове господарство та його застосування: Теорія Альфреда Мюллер-Армака, обгрунтована теологічно й політологічно, доповнена пропозиціями щодо застосування. - К., 1992. - 57 с.; ван Паридон С.В. Социальное партнерство в Германии // Вопр.экономики. - 1994. - № 1. - С.159-166; Албеда В. Государство и социальное партнерство в Голландии // Вопр.экономики. - 1994. - № 5. -

що передбачає участь найманих робітників в управлінні підприємством та співучасть у прибутках. Цей бік соціального партнерства розглядається такими авторами, як Д.Коул, Р.Даль, М.Паренті, Дж.Гелбрейт, Р.Арон, Л.Гордон, Н.Тарасова⁴ тощо.

Розвиток соціального партнерства у політичному сенсі знаходився у тісному взаємозв'язку з європейською соціал-демократією, з якою ідентифікується становлення соціальної держави. Еталоном такої прийнято вважати скандинавські країни, вивченню яких присвячено праці, зокрема, Е.Айнхорна, Дж.Лога, К.Еклунда, А.Волкова, К.Горохової⁵ та ін.

Дослідження проблеми становлення соціального партнерства в Україні обумовлює використання праць, присвячених українському робітничому руху, організаціям та партіям, що висловлювали його інтереси. Розробки з цього питання умовно можна поділити на дві групи. Перша група стосується історії і охоплює період з початку ХХ ст. до середини 30-х років, коли в Радянському Союзі остаточно утвердились командно-бюрократичні методи управління, - йдеться про праці М.Порша, І.Войтинського, Ф.Лося, А.Гриценка, Ф.Солдатенка, О.Реєнта, Б.Андрусина⁶. Друга - стосується дослідження профспілкового

С.103-105; Румпель Р. Роль государства в социальном рыночном хозяйстве // Гутен Таг. - 1991. - № 9. - С.12-17.

⁴ Коул Д.Д. Капитализм в современном мире. - М., 1958. - 80 с.; Даль Р.А. Введение в экономическую демократию. - М., 1991. - 124 с.; Паренти М. Демократия для немногих. - М., 1990. - 502 с.; Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество. - М., 1969. - 341 с.; Aron R. La lutte des classes. Nouvelles leçons sur les sociétés industrielles. - Paris, 1964. - 300 p.; Гордон Л.А. Против государственного социализма: новые возможности рабочего движения // Полис. - 1991. - № 1. - С.67-80; Тарасова Н.Н. США: акционерная собственность трудящихся // Полис. - 1991. - № 2. - С.106-116; Тарасова Н.Н. От приказа к мотивации: новые принципы управления в США // Полис. - 1993. - № 2. - С.179-184.

⁵ Einhorn E.S., Logue J. Modern Welfare States: Politics and Policies in Social Democratic Scandinavia. - New York: Praeger, 1989. - 340 p.; Эклунд К. Эффективная экономика - шведская модель. - М.: Экономика, 1991. - 240 с.; Горохова К.Г. "Государство благосостояния": шведская модель. - М., 1989. - 64 с.

⁶ Порш М. Робітництво України. Нариси по статистиці праці. - К., 1912. - 151 с.; Войтинский И. Примирительные камеры в России. - М., Универс. б-ка, Б.г. - 32 с.; Лось Ф.Е. Формирование рабочего класса на Украине и его революционная борьба. - К., 1955. - 332 с.; Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія. - К., 1997. - 411 с.; Гриценко А.П. Українське робітництво на шляху творення національної держави (1-й всеукраїнський робітничий з'їзд 11-14 (24-27 липня 1917 р.). Історичні зошити. - 1992. - № 5. - 12 с.; Реєнт О.П. Робітництво України і Центральна Рада. Історичні зошити. - К., 1993. - 47 с.; Андрусин Б. У пошуках соціальної рівноваги. - К., 1995. - 191 с.

руху та колективно-договірному процесу у період до початку 90-х років, - праці Є.Акопової, В.Скобелкіна, І.Снігірєвої, В.Колосова, А.Русначенка⁷ тощо.

Протягом десятиліть в нашій країні концепція соціального партнерства характеризувалась тільки як "ренегатство", "зрадництво класових інтересів". Разом з тим треба відзначити праці ряду радянських вчених, якими було зроблено певний ретроспективний огляд становлення та досліджено окремі форми соціального партнерства. Зокрема, слід назвати праці А.Клейна, В.Степаненка, Е.Вільховченка, С.Головка⁸. Учасності робітників в управлінні підприємством та співучасті у прибутках присвячено праці Г.Ардаєва, А.Вебера, І.Кисельова, М.Мошенського, І.Чигрина, Г.Степаненко, О.Косенко, В.Виноградова, В.Чугуєнка, В.Глушкова⁹. Праці таких дослідників, як В.Усенін, К.Ключников, М.Суржик, С.Попов¹⁰ відзначаються аналізом

⁷ Акопова Е.М. охрана трудовых прав рабочих и служащих фабзавместкомами профсоюзов. – Ростов-на-Дону, 1964. – 190 с.; Скобелкин В.Н. Как рассматриваются трудовые споры работника с предприятием. - Воронеж, 1973. - 119 с.; Снигирева И.О. Профсоюзы и трудовое право. – М., 1983. - 176 с.; Колосов В.К. Трудовой договор. - М., 1986. - 133 с.; Русначенко А.М. Пробуждения: Робітничий рух на Україні в 1989-1993 роках. - Т.1, 2. - К., 1995. - 229 с.

⁸ Клейн А. Американская доктрина "человеческих отношений" и идеология "социального партнерства" западногерманских социал-демократов // К экономическим теориям социал-демократической партии Германии. - ИЛ, 1958. - С.30-37.; Степаненко В.П. Критика современных буржуазных теорий классового мира. - 1972. - 126 с.; Вильховченко Э.Д. Критика современной буржуазной теории "человеческих отношений в промышленности". - 1977. - 206 с.; Головка С. Критический анализ исследования "человеческого фактора". - 1985. - 56 с.

⁹ Ардаев Г.Б., Вебер А.Б. Новые эксперименты с "народным капитализмом": Западная Германия и Австрия. - М., 1958. - 104 с.; Киселев И., Мошенский М. Буржуазные теории труда на службе монополий. - М.: Мысль, 1965. - 141 с.; Чугуєнко В.М. Производство, демократия, идеологическая борьба (Критический анализ буржуазной концепции "индустриальной демократии"). - М., 1976. - 190 с.; Глушков В.П. Трактат участия трудящихся в управлении производством с позиций "социального партнерства" // Современный капитализм и рабочий класс: критика антимарксистских концепций. - М., 1976. - 360 с.; Чигрин И.Д. Соучастие в теории и практике СДПГ (1945-1969 гг.): Автореф.дис...канд. ист.наук: 07.00.03. - М., 1977. - 24 с.; Степаненко Г.М. Политическая борьба в ФРГ по вопросам участия трудящихся в управлении производством (1969-1976). - М., 1980. - 232 с.; Косенко О.Н. Производственная демократия: факты и вымысел. - М., 1981. - 64 с.; Виноградов В.А. Рабочий контроль над производством: теория, история, современность, - М.: Наука, 1983. - 415 с.

¹⁰ Усенін В.И. Социальное партнерство или классовая борьба? - М., 1968. - 271 с.; Важное направление классовой борьбы. Движение трудящихся капиталистических стран Западной Европы за демократический контроль над производством. - М., 1970. - 390 с.; Попов С.И. Социал-реформизм: теория и политика. - М., 1971. - 271 с.; Суржик М.Г. Идеология и практика "социального партнерства" на промышленных предприятиях ФРГ // Современный капитализм и рабочий класс: критика антимарксистских концепций.

фактологічного матеріалу, який, однак, розглядається з точки зору підходів, що не передбачали можливостей реалізації концепції соціального партнерства на вітчизняному ґрунті.

Проте останнім часом до цього феномену все частіше звертається наукова і громадська думка. Особливістю українських умов є те, що, з одного боку, соціальне партнерство впроваджується "зверху", починаючи із законодавчих актів, переговорів на тристоронній основі, і фактично має характер трипартизму. Праці, що виходять, спрямовані на дослідження саме цього аспекту¹¹. З іншого боку, ідеєю соціального партнерства займаються, насамперед, представники профспілок, організацій підприємців, а також владних структур та окремих політичних партій, тобто безпосередні учасники переговорного процесу: О.Стоян, Ю.Буздуган, О.Мірошніченко, Т.Ясько, В.Хмільовський, А.Рибак та ін.¹² У працях В.Геєця, А.Арсеєнка, А.Колота, І.Кравчука концепція соціального партнерства розглядається крізь призму зарубіжного досвіду¹³.

Отв.ред. С.Н.Надель. - М., 1976. - 215 с.; Ключников К.Ф. Политика "социального партнерства" западногерманских профсоюзных лидеров и классовая борьба немецкого пролетариата (1945-1952 гг.): Автореф.дис... канд. ист. наук: 07.00.01. - М., 1962. - 24 с.

¹¹ Гладкий И. И. Социальное партнерство: правительство, предприниматель, профсоюзы // Профсоюзы Украины. - 1992. - № 32. - С.23-25; Пивоваров Ю. Профспілки і влада: соціальне партнерство: важкі кроки // Міст. - 1995. - 30 жовт. - 5 листоп. - № 431. - С.11; Савицька М. Профспілки і парламент: взаємодія в соціальній політиці // Профспілкова газета. - 1995. - 6 верес.; Соціальне партнерство: (Уряд, підприємці, профспілки) // Профспілки України. - 1992. - № 2. - С.13-24; Стоян О. Профспілки та уряд: грані соціального партнерства // Голос України. - 28 листоп. - С.8; Ясько Т. Трикутник злагоди? Скоріше б!: (Бесіда з головою ЦК профспілки працівників торгівлі і гром.харчування) // Профспілкова газета. - 1996. - 17 липн. - С.2; Буздуган Ю.О. Правові засади соціального діалогу // Профспілки України. - 1997. - № 3. - С.10-13.

¹² Стоян О.М. Нова роль і функції профспілок України // Соціальний діалог і трипартизм в Україні: завдання та перспективи. Національна тристороння конференція. - К., 1996. - С.25-41; Хмільовський В. Соціальне партнерство і роботодавці // Урядовий кур'єр. - 1996. - 23 квіт. - С.9; Рибак А. Крок на місці і крок назад...: (Національна рада соціального партнерства // Голос України. - 1996. - 12 груд. - С.3; Мірошніченко О.В. Український Союз промисловців і підприємців - учасник колективних переговорів // Україна: Аспекти праці. - 1998. - № 4. - С.23-29.

¹³ Колот А. На принципах трипартизму: (Симпозіум у Будапешті з питань "Заробітна плата, ефективність і соціальне партнерство в країнах Центр. та Сх.Європи") // Профспілкова газета. - 1995. - 13 груд. - С.1; Кравчук І. Соціальне партнерство: білоруський варіант // Профспілкова газета. - 1995. - 15 лист.; Геєць В. Економічні реформи, проблеми стабільності та соціального партнерства в Україні // Порівняльний аналіз політичних структур Австрії та України. - Львів, 1995. - С.209-218; Арсеєнко А. Социально-экономический механизм регулирования трудовых отношений. - К., 1995. - 183 с.

Розвиток системи соціального партнерства в Російській Федерації має спільні риси з українською дійсністю. Для дослідження проблеми співробітництва між урядом, профспілками та роботодавцями у пострадянських умовах є корисними праці ряду російських дослідників¹⁴.

Разом з тим, комплексного теоретико-прикладного аналізу проблеми реформування соціально-трудова відносин в контексті побудови системи демократичних політико-економічних інституцій, перспектив реалізації політики соціального партнерства в Україні поки що не проводилось. Вітчизняні розробки, що існують на теперішній час, розглядають здебільшого практичні аспекти проблеми - як стосовно ситуації в Україні, так і щодо зарубіжного досвіду. Необхідність наукового осмислення цієї концепції, систематизації теоретичної бази, визначення найбільш близької до українських умов моделі соціального партнерства, залишаючись у черзі нагальних науково-практичних завдань, обумовлює важливість обраної для поданого дослідження проблеми.

Об'єктом дослідження є процеси політико-економічного розвитку суспільства, трансформаційної динаміки державних механізмів регуляції соціально-економічних відносин. **Предметом дослідження** виступає концепція соціального партнерства як політична доктрина врегулювання соціально-трудова конфліктів у державі.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження - виявити особливості процесу становлення і перспектив розвитку системи соціального партнерства в Україні як способу узгодження соціальних інтересів для забезпечення політичної та соціальної стабільності держави, гарантування еволюційного розвитку суспільства на засадах демократії.

Проведення такого дослідження потребує вирішення наступних завдань:

- дослідити витоки та умови формування, а також провести узагальнення науково-теоретичної бази концепції соціального партнерства;
- проаналізувати суспільні основи і конкретні форми та моделі реалізації даної концепції в якості системоутворюючого ґрунту соціально-економічної політики у

¹⁴ Социальные приоритеты и механизмы экономических преобразований в России / Амосов А.И., Анисимова Г.В. Бунчук М.А. и др. - М., 1998 . - 126 с.; Концептуальные основы и исторический опыт развития социального рыночного хозяйства / Несеренко А.Н., Лыкова Л.Н., Дегтярь Л.С. и др. - М., 1998. - 34 с.; Социальные императивы современной экономики и российские реалии / Медведев В.А., Иванова Р.К., Хавина С.А. и др. - М., 1998. - 40 с.; Социально-трудова отношения на предприятиях: конфликт интересов или поиск согласия? / Четвернина Т.Я., Лапунина Л.Д., Ломоносова С.В. и др. -

державих індустріальної демократії з визначенням зразка, найбільш прийняттого для сучасних умов в Україні;

■ простежити еволюцію соціально-трудожих відносин в Україні до початку 90-х років як базису становлення сучасних відносин між працею та капіталом;

■ дослідити передумови та можливості впровадження механізмів соціального партнерства у державному управлінні сучасної України, перспективи забезпечення соціального миру, зняття соціальної напруги та стабілізації суспільно-політичної ситуації в державі.

Методологічна та теоретична основа дослідження. У плані вирішення поставлених завдань свою ефективність довели наступні методи наукового аналізу: структурно-функціональний, індуктивний, дедуктивний, класифікаційний, ретроспективний, порівняльно-аналітичний, асоціативний, лабораторно-прогностичний.

Структурно-функціональний аналіз дозволяє визначити основні компоненти політики соціального партнерства, розглянути її форми, моделі та механізми, виокремлюючи ключові характеристики, які уможливають оформлення тієї чи іншої побудови системи соціального партнерства. Використання методів індукції і дедукції сприяє відтворенню загальної теоретичної бази дослідження та її застосування до реально існуючих моделей соціального партнерства. Метод класифікаційного аналізу дозволяє проводити ефективно дослідження політики соціального партнерства з розподілом за різними моделями, формами та способами реалізації.

Для визначення передумов та чинників, що обумовлюють вибір тієї або іншої моделі, а також для дослідження трансформаційної динаміки концепції соціального партнерства ефективними стають ретроспективний і порівняльно-аналітичний методи. Асоціативний і лабораторно-прогностичний методи є необхідними при аналізі можливостей впровадження механізмів соціального партнерства, а також для прогнозування і корегування процесу практичної реалізації даної політики.

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні комплексного аналізу суспільно-політичної концепції соціального партнерства як способу ефективного реалізації соціальної політики у демократичній державі, узагальненні теорії та практики даної концепції в зарубіжних країнах в контексті виявлення умов та можливостей впровадження політики соціального партнерства в Україні, в результаті чого створюється

систематизоване наукове бачення цього завдання у плані забезпечення соціально-політичної стабільності, зміцнення інституційних основ демократії. Для вітчизняної політичної науки новим також є дослідження відносин між профспілками та організаціями підприємців з точки зору інституалізованих груп інтересів у політико-економічній сфері, що виступають не як антагонізми, а як партнери у забезпеченні соціально-політичного консенсусу.

На захист виносяться такі **основні положення**:

■ розвиток ідеї соціального партнерства нерозривно пов'язаний з соціальною та економічною політикою держави. Призначення цієї концепції та характер її завдань можуть бути визначені лише у зв'язку з тими історичними причинами, що обумовили потребу у соціальному консенсусі, який би узгоджував ідеали демократії з ринковою економікою;

■ становлення системи соціального партнерства відбувалось на Заході нерівномірно - по окремим галузям, регіонам, країнам. Підґрунтям йому слугував характер економічного розвитку, історичний момент та культурне поле країни, що обумовлювало створення різних моделей соціального партнерства. Найбільш коректною є така класифікація: консервативна, демократична та соціал-демократична моделі, з яких найбільш придатною для українського ґрунту може бути демократична модель. Головною умовою для існування соціального партнерства є створення державою певного кола координуючих механізмів, без яких жодна модель існувати не може;

■ за часів радянської влади в Україні існували деякі елементи соціального партнерства, зокрема практика укладання колективних договорів, створення рад трудових колективів. Проте при відсутності вільного ринку праці в країні, де єдиним монопольним роботодавцем та власником основних фондів виробництва виступає держава, впровадити систему соціального партнерства неможливо;

■ в умовах сучасної України, за значного загострення суспільно-політичної ситуації соціальне партнерство набуває особливої ваги. Система соціального партнерства, з одного боку, здатна забезпечити соціальну злагоду в масштабах всієї країни, а з іншого, може сприяти досягненню конкретних угод в окремих галузях. Тому механізм соціального партнерства повинен включати дві взаємопов'язані структури: національні органи соціального партнерства та розгалужену (на рівні підприємства, фірми, галузі, регіону) систему регулювання трудових відносин.

Теоретичне та практичне значення дослідження обумовлюється наступними результатами.

У теоретичному плані відзначається проведений аналіз еволюції та становлення суспільно-політичної концепції соціального партнерства від кінця минулого століття до теперішнього часу. Поставлені завдання дозволяють провести комплексне дослідження процесу становлення різних форм та моделей соціального партнерства, одночасно вводячи в контекст загальносвітових трансформацій аналіз соціально-економічного розвитку українських державних утворень.

Разом з тим проведено систематизацію та відтворення загальної теорії соціального миру. На подібній теоретичній основі створюється наукове бачення мети, завдань та можливостей політики у сфері соціально-трудова відносин у демократичній державі, гарантування політичного розвитку, забезпечення політичної стабільності на ґрунті соціального консенсусу.

В результаті проведеного дослідження визначено модель соціального партнерства, яка найбільше відповідає українським умовам і може братись за основу реалізації політики соціального партнерства.

Особливої практичної ваги дисертаційному дослідженню надає актуальність проблематики становлення системи соціального партнерства в Україні. Обґрунтовані автором положення і висновки можуть надалі застосовуватись при виробленні загальних підходів, постановці стратегічних і тактичних завдань соціально-економічної політики в українській державі. Матеріали роботи можуть бути використані при складанні курсу з політології, а також низки спецкурсів у вищих навчальних закладах, для підготовки узагальнюючих та монографічних наукових праць.

Апробація роботи. Результати дослідження апробовані автором у виступах на наукових та науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, "круглих столах", що проходили як в Україні, так і закордоном, в тому числі: "Україна-Австрія: порівняльний аналіз політичних структур" (Київ, 1995), "Україна і Росія в новому геополітичному просторі" (Київ, 1995), I та II Літні школи Російського наукового фонду (Росія, Нижній Новгород, 1995; Владимир, 1996), "Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні" (Київ, 1998) та ін.

Основні положення та висновки роботи, тема якої входить до плану досліджень відділу теоретичних та прикладних проблем політології Інституту політичних і

етнонаціональних досліджень НАН України, обговорювались на засіданні вказаного відділу, а також відображено у 8 публікаціях, з яких на захист представлено 4.

Структура дисертації визначається метою і завданнями дослідження. Роботу складають вступ, чотири розділи, висновки, список використаної літератури. Обсяг дисертації складає 180 сторінок, список використаної літератури налічує 288 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, стан її наукової розробки як у світовій, так і вітчизняній політичній науці, формулюються мета та завдання роботи, визначено методологічну основу, наукову новизну, положення, що виносяться на захист, теоретичне і практичне значення, представлено відомості про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі "Соціальне партнерство як суспільно-політичний феномен" досліджуються передумови становлення системи соціального партнерства, розглядаються її окремі концепції, що сформувалися наприкінці XIX - у першій половині XX ст. Однією з найдавніших доктрин класового співробітництва є концепція патерналізму. Найбільш відомими пропагандистами патерналізму були Ф. Ле Пле та Ж.Б.Сей.

Аналізуючи наступні теорії класового співробітництва, автор приходить до висновку, що характерною рисою початкового періоду становлення системи соціального партнерства є те, що відносини між найманим робітником та підприємцем носили індивідуальний характер з акцентом на людський фактор. Показовими в цьому плані є теорія людських стосунків у промисловості, основні принципи якої були сформульовані Е.Мейо, Ф.Ретлісбергером та Ф.Тейлором, а також концепція стабільності трудових відносин та західнонімецька теорія особисто-правових відносин.

Становлення концепції стабільності трудових відносин тісно пов'язане з виникненням гільдейського соціалізму та працями англійського економіста Д.Коула. Цінність ідей Д.Коула, на думку автора, полягає насамперед у тому, що вони сприяли визнанню значення людського фактора в сучасній промисловості. Ідеї промислового самоврядування допомогли спрямувати політику профспілок у сферу практичного вирішення питань.

За теорією особисто правових відносин людські стосунки є особливою формою організації управління підприємством з правовими обов'язками сторін трудової угоди. Ще у 70-х рр. XIX ст. в Німеччині оформлювалась думка про класове співробітництво, що

привела до втілення в життя канцлером О. фон Бісмарком першої у світі програми страхування здоров'я робітників шляхом договору. Це було фактично початком ідеологічного обґрунтування ідеї партнерства між власниками і робітництвом в її сучасному розумінні.

Автором аналізуються підвалини соціальної політики Австрії як країни, що має одну з найбільш розгалужених та дієвих систем співробітництва профспілок та організацій роботодавців. Соціальні реформи мали місце ще за часів Австро-Угорської монархії. Проте поширились вони після I світової війни, коли у 1918 р. канцлером Республіки Німецької Австрії став австромарксист К.Реннер. Із системи договорів він не виключає державу, яка має вигляд "політичної корпорації". Проте роль держави полягає в оформленні стосунків між працею та капіталом.

Одним із втілень ідеї соціального партнерства є концепція участі у прибутках, що широко розповсюджена у багатьох розвинених країнах. Спроби залучення робітників та службовців до безпосередньої участі у прибутках підприємства сягають 40-х років XIX ст. З теоретичним обґрунтуванням вдосконалення механізму розподілу прибутків виступив Е.Бернштейн, який вважав це єдиним правильним шляхом "перетворення бідних на багатих".

Автор робить висновок, що сьогodнішня політика соціального партнерства отримала значну теоретичну підтримку у вигляді багатьох соціально-економічних концепцій: як таких, що відображають зміну самої суті суспільних відносин, так і концепцій, пов'язаних з конструюванням та регулюванням ринку праці. Тому впровадження та розвиток політики соціального партнерства в Україні повинен йти у тісній взаємодії з виробничою та соціальною політикою держави.

У другому розділі "Соціальне партнерство – парадигма становлення демократичної державності: світовий досвід" розглядаються існуючі на сьогodнішній день моделі соціального партнерства, аналізується їх придатність до українських умов.

Після Другої світової війни, яка стала переломним моментом у переході від індивідуалістської системи до системи групово-кооперативних цінностей, почався інтенсивний розвиток концепції соціального партнерства. Ця концепція має декілька класифікацій, які виходять як з географічно-цивілізаційного критерія, так і критерія політичної ідеології. За першого визначають американську, скандинавську, європейську, а також англосаксонську, романську, середньоевропейську та скандинавську моделі. В контексті критерія політичної ідеології моделі виокремлюються як консервативна, соціал-

демократична і демократична. На думку дисертанта, саме цей критерій у найбільш точний спосіб відображає не тільки сутність різних моделей соціального партнерства, а й дозволяє ідентифікувати умови та чинники, що призвели до формування кожної з них, уможливаючи визначення ґрунту для впровадження концепції соціального партнерства в тій чи іншій країні.

Функціонування *консервативної моделі*, до якої автор відносить Сполучені Штати Америки та Японію, більшою мірою базується на загальній правосвідомості й добрій волі сторін, і меншою - на законодавчих актах. Аналіз сучасної стратегії управління переконує в активізації "людського фактору", що в сучасній розширеній трактовці розглядається не лише як учасник виробництва, а й як комплексний суб'єкт усіх стадій соціально-трудоких відносин.

Для *демократичної моделі* соціального партнерства (Німеччина, Австрія) характерна наявність органів соціального партнерства на всіх рівнях. Ці органи займаються, насамперед, попереджувальною роботою, що дозволяє не доводити справу до серйозних конфліктів.

Однією з особливостей Австрії та Німеччини є сильна централізація організацій профспілок. Досягненням цієї системи є висока стабільність переговорного процесу.

Соціал-демократичній моделі соціального партнерства відповідає так звана "шведська модель". Ця система заснована на взаємодії та відповідному розподілі функцій держави, підприємців та профспілок. Причому, на відміну від консервативної моделі, держава виступає головним демократичним інструментом, за допомогою якого можна не тільки забезпечувати стабільність економічної системи, а й домагатися її вдосконалення, зберігаючи основу — ринкове господарство та приватне підприємництво. Автором аналізується діяльність Центрального об'єднання профспілок Швеції (ЦОПШ), ступінь участі трудящих в якому є дуже високий. Автор звертає увагу на один важливий і типовий тільки для цієї країни аспект соціальної політики, що великою мірою обумовив її ефективність. А саме: якщо в інших державах Заходу соціальна політика стала складником державно-монополістичного регулювання економіки лише у 60-і роки, то у Швеції, починаючи з 40-х років, соціальна політика є одним з головних елементів економічної політики.

У будь-якій моделі соціального партнерства наявна система участі найманих робітників у прибутках, що є, на думку автора, важливим фактором промислової демократії. Іншим аспектом промислової демократії є право робітників на участь в

управлінні, що звичайно має дві форми. Перша полягає у наданні повноважень органам фабричного (заводського) представництва, друга - у включенні представників робітників до складу керівного органу фірми. Автор аналізує досвід Німеччини, де участь в управлінні підприємством відбувається в рамках тарифної автономії, яка передбачає свободу соціальних партнерів домовлятися про заробітну плату та умови праці без прямого державного втручання, хоча й згідно з визначеними правовими нормами.

Автором пропонується застосування демократичної моделі соціального партнерства (зокрема, створення рад підприємств, інституту тарифної автономії) як найбільш придатної для умов перехідного періоду в Україні. Відсутність стійких традицій соціального партнерства, наявність утриманських настроїв у суспільстві, на думку автора, не відповідає консервативній моделі з її наголосом на загальній правосвідомості у людських стосунках. Також не відповідає сучасним умовам України соціал-демократична модель соціального партнерства з надвисокими податками та не менш високим рівнем соціального забезпечення.

Проте автор підкреслює гнучкість системи соціального партнерства, яка не є застиглою формою. Одна модель може доповнюватись рисами іншої. Головною умовою для існування соціального партнерства є створення державою певного кола координуючих механізмів, без яких жодна модель існувати не може.

У третьому розділі "Соціально-історичні аспекти державної політики у сфері трудових відносин в країні" аналізується становлення робітничого руху в Україні та стан колективно-договірного процесу до початку 90-х рр. XX ст.

Наприкінці XIX ст. Україна відставала від загального індустріального рівня Росії. Інтенсивний промисловий розвиток країни, що розпочався з 1902 р., потяг за собою не лише кількісне зростання робітництва, але й усвідомлення ним своїх економічних прав. З 1905 року, вважає автор, питання трудового договору перейшло з юридичної сфери у сферу робітничого руху, в площину реальних конфліктів між робітниками та підприємцями.

Дисертантом досліджується діяльність примирних камер та третейських судів, існування яких в Україні до 1917 р. було обумовлене тим, що професійні робітничі союзи не були на той час настільки міцними, щоб взяти на себе керівництво у вирішенні всіх конфліктів на окремих підприємствах. Автор аналізує інституції, що були покликані вирішувати трудові спори за часів Центральної Ради, уряду П.Скоропадського та Директорії.

Від часу встановлення радянської влади одним з головних напрямів соціальної політики було проголошено робітничий контроль над виробництвом та вирішення конфліктів між підприємцями та робітниками; місце колективного договору зайняв декрет.

Найбільшою багатогранністю соціально-трудова відносина характеризувалися в період непу, за умов існування багатоукладної економіки. Головною особливістю трудових відносин того періоду була практика укладання колективних договорів між адміністрацією та профспілками, які реєструвалися в Наркоматі праці. Укладання подібних колективних договорів, на думку автора, свідчило про запровадження деяких елементів соціального партнерства в трудові відносина.

З перших же днів приходу більшовиків до влади стала актуальною проблема взаємовідносин профспілок і держави. Специфічність функцій радянських профспілок спочатку проявлялась у дублюванні роботи Наркомату праці, а з 1933 р. внаслідок злиття Наркомату праці з ВЦРПС відбулась передача профспілкам усіх функцій Наркомпраці. У 1937 р. було ліквідовано районні, обласні, крайові та республіканські Ради профспілок, всередині профспілкового руху розвинулись тенденції до обмеження демократії, що зазначалось навіть окремими постановами пленумів ВЦРПС. Антидемократичні тенденції знайшли вираз, зокрема, у тривалому обмеженні свободи трудового договору, що надалі проявилось в тому факті, що трудовий договір не вважався нормативною угодою.

Автор зазначає, що специфічною особливістю діяльності державних органів є право на застосування примусу. Він являє собою найбільш характерну ознаку владних повноважень державних органів. Отже, громадські організації, зокрема профспілки, не можуть мати такого права, хоча б з тієї причини, що членство в них є добровільним. Разом з тим на всіх етапах соціалістичного будівництва профспілки мали право застосування примусу і з часом змінювався лише обсяг їхніх повноважень.

Найважливішою функцією профспілок у будь-якій країні є захисна функція. Не маючи можливостей реально впливати на оплату та умови праці, радянські профспілки можуть бути прикладом в організації дозвілля, заходів по охороні здоров'я, забезпечення житлових умов тощо.

В Радянському Союзі проголошувалась думка, що на підприємствах та організаціях було досягнуто високий рівень самоуправління. Насправді в СРСР склалася своєрідна модель трудових відносин, характерними рисами якої був державний патерналізм та керівна роль компартії на низовому рівні. Тим не менш, автором досліджується практика різноманітних форм залучення трудящих до управління виробництвом: фабрично-

заводські місцеві комітети, постійно діючі виробничі ради, групи народного контролю, громадські бюро кадрів, товариські суди та ради трудових колективів. На той час ці органи були взірцями виробничої демократії та соціального партнерства.

Дисертант висловлює думку, що елементи соціального партнерства в трудових відносинах у Радянському Союзі були присутні. Проте їхня дієвість значно послаблювалась надлишковим державним втручанням в соціально-економічне життя країни, що, з одного боку, до певної міри позбавляло як директорський корпус, так і профспілки свободи дій, а з другого, сприяло вкоріненню у населення етатистських настроїв. Наслідки цієї політики відчуються і сьогодні у надмірному покладанні на державні інститути найманих робітників та невпевненості у власних силах керівників підприємств.

У четвертому розділі "Впровадження та розвиток політики соціального партнерства в Україні: реалії, проблеми, перспективи" аналізується політика соціального партнерства на сучасному етапі, досліджується діяльність суб'єктів, вносяться пропозиції щодо дальшого розвитку системи соціального партнерства в нашій країні.

Одночасно з проголошенням Україною незалежності почався її перехід до ринкових відносин. Цей перехід породив низку соціальних проблем, які вимагали відповідних заходів соціальної політики, зокрема у сфері соціально-трудова відносин. Виникла гостра потреба нового законодавчого регулювання. Автором аналізується законотворчий процес у плані відносин між власниками і найманими робітниками, зокрема такі закони, як: "Про охорону праці", прийняття якого, за визнанням міжнародним експертів, стало знаменною подією не лише в Україні, а й на всьому просторі колишнього СРСР, "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)", що набрав чинності 31 березня 1998 р. Досягненням цього Закону є створення розгалуженої Національної служби посередництва і примирення, рішення якої матимуть рекомендаційний характер і будуть обов'язкові до розгляду обома сторонами та органами влади.

Стосовно чинного законодавства у сфері соціально-трудова відносин, автор вважає, що особливу увагу необхідно звернути на формування механізму реалізації прав та гарантій, зафіксованих у законодавчих та нормативно-правових актах; адекватність законодавчих прав та гарантій умовам їх реалізації; підвищення ефективності діяльності структур виконавчої та судової влади у забезпеченні реалізації трудових прав та гарантій.

Вирішальним моментом розвитку соціально-трудова відносин є формування представницьких структур - професійних спілок та об'єднань працедавців, які відносяться

до інституалізованих груп інтересів політико-економічної сфери. Найбільш вагомими в цьому плані є Український Союз промисловців та підприємців і Федерація Профспілок України. Автор аналізує діяльність цих соціальних партнерів, зокрема спільні дії при підписанні 18 жовтня 1997 року Генеральної угоди між Кабінетом Міністрів України і УСПІ та профспілковими об'єднаннями України на 1997-1998 рр. Залучення до Генеральної угоди роботодавців певною мірою свідчить про усвідомлення всіма сторонами переговорного процесу необхідності прискорення розвитку соціального партнерства. Проте автор висловлює сумнів щодо коректності підписання Угоди Прем'єром-міністром України від сторони власників. Досвід багатьох країн свідчить, що державні органи повинні мати лише посередницькі функції, а не займати бік однієї із сторін.

Професійні спілки - закономірний та необхідний інститут цивілізованого суспільства. На сьогодні відмінність вітчизняних профспілок від західноєвропейських полягає в їхній соціальній неоднорідності. Вони включають представників як з боку найманих робітників, так і з боку власника. Це є однією з основ для спільних дій обох груп. В умовах перехідного періоду така єдність є об'єктивною реальністю. Іншою особливістю вітчизняних профспілок є їх специфічні захисні функції (організація дозвілля та оздоровлення, забезпечення належного рівня життя працівників та членів їх сімей тощо). Автор висловлює припущення, що для підвищення ефективності профспілок у плані формування, представлення і забезпечення прав та інтересів у трудовій діяльності коло напрямів та адресатів повинно бути звужено. Концентрація зусиль на головних напрямках регулювання соціально-трудова відносин дозволить ефективно захищати інтереси найманих працівників, а в результаті - підвищити результативність профспілкової діяльності. Зарубіжний досвід профспілкового руху свідчить про виправданість обмежень напрямів діяльності профспілок сферою праці.

Важливою складовою соціального партнерства є форми та методи вирішення трудових спорів та конфліктів, що дозволяють їх попередити або пом'якшити. Суттєвим кроком у цьому напрямі є створення в Україні у 1993 р. Національної Ради соціального партнерства при Президентіві України. За участю Національної ради розроблено проект Закону України "Про соціальне партнерство". Окрім законотворчої роботи, НРСП, на думку автора, має сприяти тому, щоб регіональні інтереси знаходили вихід не тільки через законодавчу та виконавчу владу, але й через місцеві представницькі органи соціального партнерства.

До найбільш складних проблем, які безпосередньо стосуються становлення системи соціального партнерства в Україні, слід віднести ситуацію на українському ринку праці. Високий рівень страйків, зростання кількості безробітних не можуть сприяти політиці співробітництва. З огляду на зарубіжний досвід автором пропонуються такі попереджувальні та регулюючі заходи: часткове або повне відшкодування витрат роботодавцям на заробітну плату висококваліфікованих категорій робітників; безкоштовна для підприємства та робітника перепідготовка кадрів у державних закладах; створення на підприємствах режимів добровільного графіку робіт в умовах неповного робочого часу.

Механізм соціального партнерства, що складається в Україні і діє на загальнонаціональному рівні, фактично має характер трипартизму. Система трипартизму дозволяє збалансувати взаємні вимоги робітників та працедавців і з інших проблем. Головне, щоб держава потурбувалась про справедливі правила гри і зрозуміла, наскільки небезпечним може бути дисбаланс сил у сфері праці.

Конкретними кроками на шляху вдосконалення системи соціального партнерства в Україні автор вважає: виконання державою функцій арбітра та гаранта у забезпеченні двосторонніх угод між союзами підприємців та профспілковими об'єднаннями робітників; проведення міністерствами та облдержадміністраціями активної політики на ринку праці як одне з пріоритетних напрямів соціально-економічної політики, спрямованої на забезпечення гарантованого законодавством України рівня соціального захисту безробітних; відновлення різноманітних форм участі робітників в управлінні підприємствами - рад трудових колективів, виробничих рад, груп якості тощо; формування світогляду рівності обох партнерів - підприємця і робітника.

У висновках дисертації узагальнюються основні результати дослідження. Доведено, що становлення системи соціального партнерства відбувалось на Заході нерівномірно і визначалось особливостями економічного розвитку, історичним моментом та культурним полем країни, що обумовлювало появу різних моделей соціального партнерства. Найбільш придатною для України може бути демократична модель. Головною умовою для існування соціального партнерства є створення державою певного кола координуючих механізмів, без яких жодна модель існувати не може. Система соціального партнерства, з одного боку, здатна забезпечити соціальну злагоду в масштабах всієї країни, а з іншого, може сприяти досягненню конкретних угод в окремих галузях. Політика соціального партнерства є тим механізмом, з допомогою якого перехід України до постіндустріального суспільства може відбуватись менш болісно, створюючи умови, що сприятимуть розвитку демократії.

Автором визначаються ключові напрями та конкретні завдання щодо становлення системи соціального партнерства в Україні.

Основні положення дисертації викладені автором у наступних публікаціях:

1. Ляшенко Т.М. Соціальне партнерство як фактор політичної та соціальної стабільності // Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. - К.: Парламентське видавництво, 1998. - 0,5 друк.арк.

2. Ляшенко Т.М. Соціальне партнерство: конституційна норма чи узвичаєна традиція? // Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26-27 лютого 1998 р. - К.: Гнозис, 1998. - 0,2 друк.арк.

3. Ляшенко Т. Роль держави у системі соціального партнерства // Наукові записки. Збірник. - К.: Інститут національних відносин і політології НАН України. - 1997. - Вип.1. - 0,2 друк.арк.

4. Ляшенко Т. Деякі проблеми впровадження політики соціального партнерства в Україні // Порівняльний аналіз політичних структур Австрії та України. Зб. матеріалів українсько-австрійського симпозіуму. - Львів, 1996. - 0,3 друк.арк.

Ляшенко Т.М. Соціальне партнерство як фактор політичної та соціальної стабільності в Україні. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 - політичні інститути і процеси. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Київ, 1998.

У дисертаційній роботі досліджується суспільно-політична концепція соціального партнерства як способу ефективної реалізації соціальної політики у демократичній державі, забезпечення соціально-політичної стабільності, зміцнення суспільних засад демократії.

У теоретичному плані систематизовано науковий базис концепції соціального партнерства, розглянуто процес її оформлення як теорії соціального миру, нового суспільного договору, необхідного для еволюційного розвитку держави, на противагу ідеї класової боротьби. Проведено комплексний порівняльний аналіз світової практики становлення різних форм, моделей та механізмів соціального партнерства у країнах

індустріальної демократії, визначено їх динаміку та сучасні тенденції. На прикладі співробітництва організацій підприємців і профспілок за регулюючої функції держави проаналізовано систему трипартизму, що є дієвим способом послаблення соціально-трудових конфліктів, особливо в перехідний період.

У призмі концептуальних засад соціального партнерства досліджується соціально-економічний розвиток України у ХХ ст., що дозволяє ввести його в контекст загальносвітових трансформаційних процесів, становлення соціальної держави. Такий підхід уможливив виокремлення моделі соціального партнерства, яка є найбільш відповідною до умов сучасної України.

Ключові слова: соціальне партнерство, трипартизм, соціальна держава, соціальна політика, соціально-трудові конфлікти, перехідний період, профспілки, індустріальна демократія, новий суспільний договір.

Ляшенко Т.М. Социальное партнерство как фактор политической и социальной стабильности в Украине. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 - политические институты и процессы. Институт политических и этнонациональных исследований НАН Украины. Киев, 1998.

В диссертационной работе исследуется общественно-политическая концепция социального партнерства как способа эффективной реализации социальной политики в демократическом государстве, обеспечение социально-политической стабильности, укрепление общественных основ демократии.

В теоретическом плане систематизировано научный базис концепции социального партнерства, рассмотрено процесс ее оформления в качестве теории социального мира, нового общественного договора, необходимого для эволюционного развития государства, в противовес идее классовой борьбы. Проведено комплексный сравнительный анализ мировой практики становления различных форм, моделей и механизмов социального партнерства в странах индустриальной демократии, определено их динамику и современные тенденции. На примере сотрудничества организаций предпринимателей и профсоюзов при регулирующей функции государства проанализирована система трипартизма, которая является действенным способом ослабления социально-трудовых конфликтов, особенно в переходный период.

В призме концептуальных основ социального партнерства исследуется социально-экономическое развитие Украины в XX ст., что позволяет ввести его в контекст общемировых трансформационных процессов, становления социального государства. Такой подход сделал возможным определение модели социального партнерства, наиболее соответствующей условиям современной Украины.

Ключевые слова: социальное партнерство, трипартизм, социальное государство, социальная политика, социально-трудовые конфликты, переходный период, профсоюзы, индустриальная демократия, новый общественный договор.

Lyashenko T.M. The Social Partnership as a Factor of Political and Social Stability in Ukraine. - Manuscript.

The Thesis for Kandidat degree in Political Science (speciality 23.00.02 - the Political Institutions and Processes). The Institute of Political and Ethno-National Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 1998.

In the thesis the conception of social partnership as a way to carry out an efficient social policy in democratic state and to ensure the social and political stability as well as to strengthen social foundations of democracy is studied.

In the theoretical aspect the scholar basis of the conception is systemised as well as the process of its forming as a theory of social cooperation, a new social contract, which is needed to evolutionary state development as opposed to the idea of class struggling, is observed. A complex comparative analysis of the world's practising various forms, models and mechanisms of social partnership in the industrial nations is done, its dynamics and contemporary trends are defined. After the example of cooperation between employee organisations and trade unions under state's regulating function a tripartite system is analysed. This system becomes an efficient way to weaken social and labour conflicts, especially during the transition period.

In the prism of conceptual bases of social partnership a social and economic development in Ukraine in XXth century is studied. It enables to bring it into the context of the world's transformation processes and developing welfare state. On such grounds the model of social partnership, which largely meets the terms of a modern Ukraine, is determined.

Key words: social partnership, tripartism, welfare state, social policy, social and labour conflicts, transition period, trade unions, industrial democracy, new social contract.